

Akademik Branko Fučić i Izložba glagoljice u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci

Lubiana, Orietta

Source / Izvornik: **Az grišni diak Branko pridivkom Fučić - I, the Errant Pupil Branko, Surnamed Fučić, 2011, 93 - 98**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:188:174136>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka Library - SVKRI Repository](#)

AKADEMIK BRANKO FUČIĆ I IZLOŽBA GLAGOLJICE U SVEUČILIŠNOJ KNJIŽNICI U RIJECI

mr. sc. Orietta LUBIANA
Sveučilišna knjižnica Rijeka

UDK 003.349.1 (497.5 Rijeka)
7.072 Fučić, B.

Zamisao o izložbi glagoljice rodila se u Akademijinu Institutu u Rijeci ranih pedesetih godina prošloga stoljeća, kada je trebalo znanstvenim i terenskim istraživanjima argumentirati to da netom priključeni anektirani dijelovi Hrvatske – Istra, Rijeka, Zadar i otoci – pripadaju matici zemlji. Tijekom 1945. i početkom 1946. Branko Fučić pronašao je brojne glagoljske natpise, freske i grafite pisane glagoljicom kojima se moglo dokazati da je Istra slavenska zemlja. Stalnu kulturno-povijesnu Izložbu glagoljice, jedinu takvu u Hrvatskoj, akademik Branko Fučić postavio je 1968. godine u suradnji s tadašnjom ravnateljicom Naučne biblioteke dr. Vandom Ekl, arhitektom Igorom Emilijem, Eugenom Kokotom i Ninom Vranićem. Izložba je otvorena 30. prosinca 1968. godine u tadašnjoj Naučnoj biblioteci, današnjoj Sveučilišnoj knjižnici, u spomen na 25. godišnjicu sjedinjenja Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom domovinom. Izvorno je zamišljena kao prikaz glagoljske kulture i baštine sjevernojadranskoga područja. Ovaj rad želi iznijeti podatke o razlozima i otvorenju Izložbe glagoljice te ključnom doprinosu za njezin nastanak akademika Branka Fučića.

Ključne riječi: Branko Fučić, izložba glagoljice.

Slaveći 40. godišnjicu Izložbe glagoljice koja je otvorena 30. prosinca 1968. godine u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, tadašnjoj Naučnoj biblioteci, i izvorno zamišljena kao prikaz glagoljske kulture i baštine sjevernojadranskoga područja, a čiji su autori akademik Branko Fučić, tadašnja ravnateljica Naučne biblioteke dr. Vanda Ekl i arhitekt Igor Emili, autor postava izložbe, prisjećamo se riječi dr. Branka Fučića iz predgovora *Vodiča po izložbi*, izdana 1968. godine, kojemu je autor:

Glagoljica je izvorno slavensko pismo. Rodilo se na tlu grčke knjige. Preselilo se zatim isključivo na tlo latinske knjige da bi očuvavši svoju vlastitost postalo jedinstven fenomen u kulturno-historijskom evropskom prostoru. Na krajnjem zapadu svoje zemljopisne raširenosti, na istarsko-kvarnerskom području,

doživjelo je ono svoj najbujniji i najtrajniji procvat. Od ćirilo-metodske misionarske akcije u IX. stoljeću do posljednjih svjedočanstava o upotrebi glagoljskog pisma u XIX. stoljeću, protekao je život ove pismenosti kroz cijelo jedno tisućljeće. Glagoljica je u nas prožimala život liturgije, prava, društvenih ustanova, lijepe književnosti, znanosti i život svakidašnji. Omogućila je kulturu našeg čakavskog književnog jezika, izraz naših kulturnih sadržaja i očuvanje naše samosvijesti. Postala je i ostala kroz duga stoljeća nacionalnim pismom Hrvata. Ova izložba usmjerena je prvenstveno na prikaz glagoljice našeg kraja. Ona pruža sliku njena razvoja u povijesnom vremenu, u zemljopisnom prostoru i ljudskom ambijentu.¹

1 Izložba glagoljice. Vodič 1968.

Zamisao o izložbi glagoljice rodila se u Akademijinu institutu u Rijeci ranih pedesetih godina prošloga stoljeća kada je trebalo znanstvenim i terenskim istraživanjima argumentirati to da netom priključeni anektirani dijelovi Hrvatske – Istra, Rijeka, Zadar i otoci – pripadaju matici zemlji.² Postojanje glagoljice u ovim krajevima najjači je dokaz tomu jer – kako je navedeno u Memorandumu Oblasne narodne skupštine za Istru koji je predan Međusavezničkoj komisiji za razgraničenje između Jugoslavije i Italije – *glagoljica je postojala tamo gdje su i Hrvati*. Nesumnjiva je zasluga Branka Fučića za te podatke koji su bili predstavljeni 1946. godine na izložbi *Svjedočanstva o slavenstvu Istre*.

Izložbu je priredio, povodom posjeta Međusavezničke komisije, Oblasni narodno-oslobodilački odbor za Istru, a bila je postavljena u zgradi Biskupskog sjemeništa u Pazinu. Izložbu i popratni katalog uredio je Božo Milanović, a Branko Fučić sudjelovao je u njezinu postavljanju i pisanju kataloga. Katalog je tiskan u 350 primjeraka tvrdog uveza, *mjeseca marta 1946. u nakladi Oblasnog narodno-oslobodilačkog odbora za Istru u Narodnoj štampariji, Rijeka*.

U danima završetka Drugoga svjetskog rata Branko Fučić, već profesor povijesti umjetnosti s diplomom Filozofskoga fakulteta, našao se na životnom raskrižju.

Zajedno s braćom Mladenom i Dragom odlučuje privremeno napustiti Zagreb i otputovati u Istru. Razlog takve odluke bio je prije svega domoljubni: Istra se nakon 25 godina pod talijanskom okupacijom vraća matici Hrvatskoj. U tom su se ozračju mnogi mladi ljudi odlučili doseliti u Istru i pomoći u njezinu priključenju zemlji i nacionalnom buđenju.

Kada su 1945. oslobođeni istarski krajevi, Branko Fučić i njegova braća poput stotina intelektualaca javili su se za rad u Istri.

S njima je htio otputovati i njihov otac, učitelj u mirovini Šime Fučić, koji se u Zagrebu družio s Istranima intelektualcima koji su nakon Prvoga svjetskoga rata morali napustiti Istru pred fašizmom. S njima je vodio duge razgovore o istarskoj sudbini, u obiteljskom je krugu spominjući kao »siroticu našu Istru«, stvarajući tako i kod svojih sinova emotivan odnos prema tom odnarođenom dijelu Hrvatske. Međutim Šimi Fučiću kao i još nekim učiteljima u mirovini vlasti nisu ispunile želju.

Branko Fučić napušta Zagreb, a u »noći koja mu je promijenila život«, 17. lipnja 1945. u razrušenoj Rijeci prenoćio je u hotelu »Adria«, danas zgradi u Splitskoj ulici 2. Ondje je upoznao odvjetnika dr. Hrvoja Mezulića, čija je cijela obitelj još 1914. godine pobjegla pred fašizmom iz Pule i sklonila se u Zagreb. Sada se dr. Mezulić vraćao u Istru, na funkciji šefa Komisije za istraživanje ratnih zločina u Jugoslaviji. Branko Fučić:

Doznao je još te noći da predstoje dani međunarodne borbe za prisjedinjenje Istre matici zemlji Hrvatskoj; da je Istra tijekom tih proteklih 25 godina pod Italijom bila odnarođena, kad su uništavana sva kulturna dobra; već od 1918. godine zatvarane su hrvatske čitaonice i škole, a od 1923. godine zabranjen je hrvatski jezik u školama, te uporaba staroslavenskog jezika u crkvama.

*Glagoljicu, to nacionalno hrvatsko pismo, kranski dokaz slavenstva na ovim prostorima, nije se smjelo ni spominjati: Mi to moramo dokazati međunarodnoj zajednici kako bi nam Istra konačno i pravno pripala, raspričao se Mezulić, dodavši kako namjerava napisati i knjigu o fašističkim zločinima.*³

Najvjerojatnije se te olujne ljetne noći u Rijeci rodila i klica buduće izložbe o glagoljici, koja je otvorena u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, tada Naučnoj biblioteci, 30. prosinca

1968. godine, u spomen na 25. godišnjicu sjedinjenja Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom domovinom.

Susret s dr. Hrvojem Mezulićem promijenio je životni put akademika Branka Fučića, koji mu je uz ostalo rekao:

(...) pođi sa mnom u Istru i Labin (...) tamo ćeš nam trebati, nemamo nijednog povjesničara umjetnosti. Došao si kao naručen... Istra je puna povijesnih spomenika, to ti je terra incognita. (...) Zapamti, za tebe mladoga povjesničara to je rudnik, ne istarskoga crnoga ugljena, nego rudnik povijesti. Pođi sa mnom.⁴

Nakon dolaska u Labin, odmah je morao krenuti u istraživanje glagoljskih spomenika i staroslavenskih dokumenata po crkvama, župama i kućama »kako bi se u tome kulturnome blagu pronašli tragovi hrvatskoga identiteta, potpuno zatomljena u protekla gotovo tri desetljeća.«⁵ Sve što bude našao predložiti će se međunarodnim misijama kao krunski dokaz prigodom razgovora o konačnom prisjedinjenju Istre domovini.

»Trebaš istražiti, inventarizirati i zaštititi te spomenike«, rečeno mu je.

Akademik Branko Fučić u potpunosti je izvršio taj davno dani mu domoljubni i stručni zadatak, taj *misionarski put u gnijezdo hrvatske glagoljice*,⁶ baveći se njime čitav svoj radni vijek. Tijekom 1945. i početkom 1946. pronašao je brojne glagoljske natpise, freske i grafite pisane glagoljicom, kojima se moglo dokazati da je Istra slavenska zemlja. Rezultate svojih dugogodišnjih istraživanja objavio je u mnogim znanstvenim člancima i publikacijama, objedinivši ih u svom najznačajnijem djelu *Glagoljski natpisi* (Zagreb, JAZU, Razred za filologiju i

Razred za likovne umjetnosti, 1982.), u koje su ušli *natpisi od 11. do konca 18. stoljeća. Od 1000 glagoljskih natpisa i grafita polovicu je otkrio sam, a obradio je glagoljske natpise od 11. do kraja 18. stoljeća.*⁷

Akademkinja Anica Nazor prigodom smrti Branka Fučića napisala je:

Branko Fučić otkrivao je i istraživao istarske freske, glagoljske natpise i grafite. Zvali su ga »sakristanom« istarskih crkava, što je on doživljavao kao kompliment i priznanje. Nema crkve u Istri, Hrvatskom primorju ili na kvarnerskim otocima u kojoj nije bio. Isticao je da su crkvice po grobljima, po šumarcima, po osamama godinama bili njegovi kabineti, njegovi instituti, njegova blažena radna mjesta bez posjeta, bez sastanaka, bez telefona. U tim je crkvicama otkrivao srednjovjekovne freske i na njima glagoljske grafite. (...) Za prvorazredne povijesne izvore Branko Fučić je vrednovao glagoljske grafite, male, sitne, sekundarne natpise naknadno uparane ponajviše na freskama i zidovima crkava. Grafiti, isticao je Fučić, otkrivaju malu povijest malih ljudi, iz ljudske svakidašnjice. To su mala zrcala u kojima su se spontano izražavali život i vrijeme. Oni pružaju obilje podataka o jeziku, pismu, gospodarskim i zdravstvenim prilikama. Glagoljski grafiti pokazuju odjeke velikih povijesnih kretanja u malim sredinama. (...) Staro kamenje s glagoljskim natpisima za Fučića nikad nije bilo ni mrtvo ni hladno. Oronuli crkveni zidovi nisu bili nijemi. On je iz njih oživio čitav jedan potonuli svijet u koji se sam godinama uživljavao.⁸

Sav je taj entuzijazam i golemo znanje akademik Fučić utkao i u rad na postavljanju izložaba o glagoljici.

Prvu važnu izložbu na temu glagoljice pod nazivom *Tisuću godina glagoljice* postavio je 1955.

4 Žgaljić 2001, 37.

5 Žgaljić 2001, 38.

6 Žgaljić 2001, 43.

7 Nazor 2000; 2004, 132.

8 Nazor 2000, 219-220.

godine u atriju Guvernerove palače u Rijeci zajedno s dr. Danilom Klenom i arhitektom Igorom Emilijem, dok je stalnu kulturno-povijesnu izložbu *Glagoljica* akademik Branko Fučić postavio 1968. godine u suradnji s tadašnjom ravnateljicom Naučne biblioteke dr. Vandom Ekl, arhitektom Igorom Emilijem, Eugenom Kokotom i Ninom Vranićem u zgradi današnje Sveučilišne knjižnice.

Akademik Fučić izradio je koncepciju izložbe, razradio teme, obradio i oblikovao izložbene jedinice, izabrao eksponate, izradio s bratom Dragom kopije-odljeve kamenih ploča s glagoljskim natpisima, osmislio dizajn panoa, načinio više fotografija, napisao tekst za Vodič koji je preveden na engleski i njemački jezik itd.

U tom je vodiču Branko Fučić napisao i ovo:

Namjera je ove izložbe da domoroci s njome dožive korijen vlastite kulturne tradicije a stranci ljepotu njene osebnosti. Izložba nije polemična. Informativna je i ilustrativna. Aktuelna je po tome što prvi puta objelodanjuje neke od najnovijih istraživačkih rezultata. A istraživanje je stimuliralo i omogućilo upravo sjedinjenje s domovinom.

Izložba glagoljice proširena je 1986. godine. Prije ove izložbe B. Fučić je 1958. bio postavio i *Glagoljsku izložbu* u Jadranskom institutu u Rijeci, a zamišljena je, kako je napisao sam autor: *kao ilustracija jednog sintetskog predavanja o glagoljici*, dok je *kolekcioniranjem dokumentarnog materijala – glagoljskih inskripcija u gipsanim odljevima – zamišljena i kao studentski materijal stručnjacima.*⁹

Zajedno s bratom Dragom Branko Fučić izradio je i postavio na više mjesta vjerne preslike Bašćanske ploče: na već spomenutoj izložbi u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci, u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskoga primorja u

Guvernerovoj palači u Rijeci i u Staroslavenskom institutu u Zagrebu, potom u Bernobićima u Istri, Valunu na Cresu, Portu na Krku itd.

Branko Fučić je s bratom Dragom prvi glagoljski lapidarij izradio 1984. godine u istarskom selu Bernobići, kao sastavni dio *Aleje glagoljaša* od Roča do Huma.

Nakon otvorenja Izložbe glagoljice u tadašnjoj Naučnoj biblioteci akademik Branko Fučić između ostaloga je rekao:

Za mene lično, intimno, neposredno iza ovog svečanog trenutka bude se stare i dugotrajne uspomene na sve tamo od 1945. Ova izložba ima, u stvari, tako duge pripreme. To su bili i moji i Vandini (dr. Vanda Ekl, o.r.) i Danilovi (dr. Danilo Klen, o.r.) susreti s materijom na terenu, naši obilasci još u vrijeme kad smo službovali u nekadanjem Jadranskom institutu, to su bila otkrića – otkrića tada puna još mladog uzbuđenja – najstarijih spomenika glagoljske kulture i prvo ulaženje u obradbe toga materijala. (...) Ono što je pred vašim očima sada na izložbi prihvaćeni i fiksirani dokument i što za prvi dojam oka, štoviše pridonosi i dekorativnoj vrijednosti ovog prostora kao enterijera (...) – za mene su stvari velikog i neponovljivog uzbuđenja. One spadaju među moje najljepše trenutke u životu. (...) Prijatelji mi prigovaraju da postupam neracionalno, da gubim vrijeme na ono što, u stvari, ne bi bio moj posao. Na primjer, na odlijevanje kamenih spomenika. Ali, kako mogu prepustiti drugome ono za što sam emotivno vezan i k tomu prepustiti jedan posao koji me od ranog djetinjstva prati kao hobi i koji mi je u šturim danima institutskih neimaština služio kao nužna dokumentacija za studij i koji se sada (govorim pomalo i sujetno) pojavljuje na ovoj izložbi kao njen kreativni prinos. (...) Otvorenje: moj izvanredni doživljaj bili su studenti, bila je mladost ovog grada koja je zdušno glagoljala, bile su dimenzije njihovih glasova u prostoru kada je mrtvo slovo s požutjelih pergamena i uvelih papira dobilo živu ljudsku boju, toplinu krvi, prisnost ljudsku i zavi-

*čajnu, miris rodnog moga kraja i dijalekta materinjeg. Neću ništa da vam govorim o fanfari sopila koje ne slušam uhom nego dišem punim plućima, jer na kraju krajeva na otvorenju nisam bio ništa drugo nego pravi stari glagoljaški Bodul.*¹⁰

Ove godine navršava se 40 godina od otvorenja Izložbe glagoljice. Sveučilišna knjižnica u Rijeci, obilježavajući ujedno i 60 godina postojanja, odlučila je osuvremeniti ovu izložbu te je učiniti dostupnijom i stranim posjetiteljima, koji bi tako upoznali jedno od najvažnijih obilježja hrvatskoga nacionalnog identiteta. U prvoj etapi projekta osuvremenjivanja izrađene su mramorne pločice uz eksponate u obliku glagoljskih slova na hrvatskom i engleskom jeziku koje prije nisu postojale. Vizualni identitet pločica osmišljen je u suradnji s Akademijom likovnih umjetnosti u Rijeci. Nabavljeni su televizor, računalo i pisac, s pomoću kojih se prikazuju

postojeći dokumentarni filmovi o Izložbi glagoljice, Bašćanskoj ploči i Šimunu Kožičiću Benji, a uz pomoć glagoljskog fonta posjetitelji će moći ispisati tekst na glagoljici. U drugoj etapi projekta planirano je snimanje dokumentarnog filma o glagoljici u suradnji s »Istra filmom« i Bernardinom Modrićem te izradba multimedijalnih prezentacija o glagoljici u obliku CD-roma. Također je objavljeno drugo obnovljeno izdanje vodiča kroz izložbu iz 1968. godine, koje će se prevesti na nekoliko stranih jezika. Na ovaj način Sveučilišna knjižnica Rijeka želi popularizirati i revalorizirati Izložbu glagoljice, obilježavajući tako njezin 40. rođendan. U istom prostoru 31. siječnja 2009. godine priređena je izložba u spomen na akademika Branka Fučića. Ovim se događajem Sveučilišna knjižnica priključuje obilježavanju 10. godišnjice smrti autora izložbe i zaljubljenika u glagoljicu Branka Fučića.

Literatura

- FUČIĆ, Branko, Glagoljska izložba: Postava u Jadranskom institutu na Rijeci, *Riječka revija* VII (1958) 1-2: 90-94.
- FUČIĆ, Branko, Tko je prije znao za..., *Novi list* XXIII (1969) 2: 9.
- Izložba glagoljica. Vodič*, (Izložba glagoljice otvorena je 30. prosinca 1968. godine u Rijeci, u izložbenoj dvorani – Supilova 3), Rijeka: Naučna biblioteka, 1968. (Temat i obrada: Vanda Ekl i Branko Fučić; Odljevi i Kolaž panoa: Branko Fučić)
- Exhibition Glagolitic. Guide*, (Theme and elaboration: Vanda Ekl i Branko Fučić; arrangement: Igor Emili; et al.), Rijeka: Naučna biblioteka, 1968.
- Napomena: engleski prijevod kataloga *Izložba glagoljica. Vodič*.
- Führer durch die Glagoljica: Ausstellung*, (die Bearbeitung des Themas Vanda Ekl und Branko Fučić; Igor Emili et. al.), Rijeka: Naučna biblioteka, 1968.
- Napomena: njemački prijevod kataloga *Izložba glagoljica. Vodič*.
- Izložba Glagoljica. Vodič*, (temat i obrada Vanda Ekl i Branko Fučić, fotografije Željko Stojanović), ur. Orijetta Lubiana i Zlatko Rebernjak, 2. dopunjeno izdanje, Rijeka: Sveučilišna knjižnica, 2009.
- LOKMER, Juraj, *Izložba glagoljica. Vodič*, II. promijenjeno i dopunjeno izdanje, Rijeka: Sveučilišna knjižnica Rijeka, 2001.
- NAZOR, Anica, Akademik Branko Fučić, *Istarska Danica* 2000. (2000): 219-222.
- NAZOR, Anica, Branko Fučić (8. rujna 1920. – 31. siječnja 1999.) – In memoriam, *Slovo* 52-53/2002-2003 (2004): 127-136.
- Svjedočanstva o slavenstvu Istre. Izložba*, Pazin: Oblasni Narodno-oslobodilački odbor za Istru, mart 1946.
- ŽGALJIĆ, Josip, *Branko Fučić. Od Dubašnice do Dubašnice*, Rijeka: Glosa d.o.o. Rijeka i Istarsko književno društvo »Juraj Dobrila« Pazin, 2001.

ORIJETA LUBIANA

ACADEMICIAN BRANKO FUČIĆ AND THE GLAGOLITIC SCRIPT EXHIBITION AT THE UNIVERSITY OF RIJEKA LIBRARY

Summary

The notion of a Glagolitic Script Exhibition stems from the Academy's Institute in Rijeka dating back to the early fifties of the last century, when it was necessary to back up the recently included annexed parts of Croatia – Istria, Rijeka, Zadar and Islands with both scientific and field research so as to prove they belong to the mother country. During 1945 and early 1946 Branko Fučić found numerous Glagolitic inscriptions, murals and graffiti written in Glagolitic script, by which it could be proven that Istra is a Slavic country. Branko Fučić set up a permanent cultural and historical Glagolitic Script Exhibition, the only one of its kind in Croatia. He set it up in 1968 with the then Scientific Library Director, Dr. Vanda Ekl, the architect Igor Emili, alongside Eugen Kokot and Nino Vranić. The Exhibition opened on December 30th, 1968 in what was then the Scientific Library, today's University Library, to commemorate the 25th anniversary of the union of Istria, Rijeka, Zadar and the Islands with the mother homeland. It was originally conceived as an overview of the Glagolitic culture and heritage of the north Dalmatian area. This paper wants to present information pertaining to the reasons and the opening of the Glagolitic Script Exhibition and the key contributor for its founding, Academician Branko Fučić.